

Urbán Balázs

Teli poharak

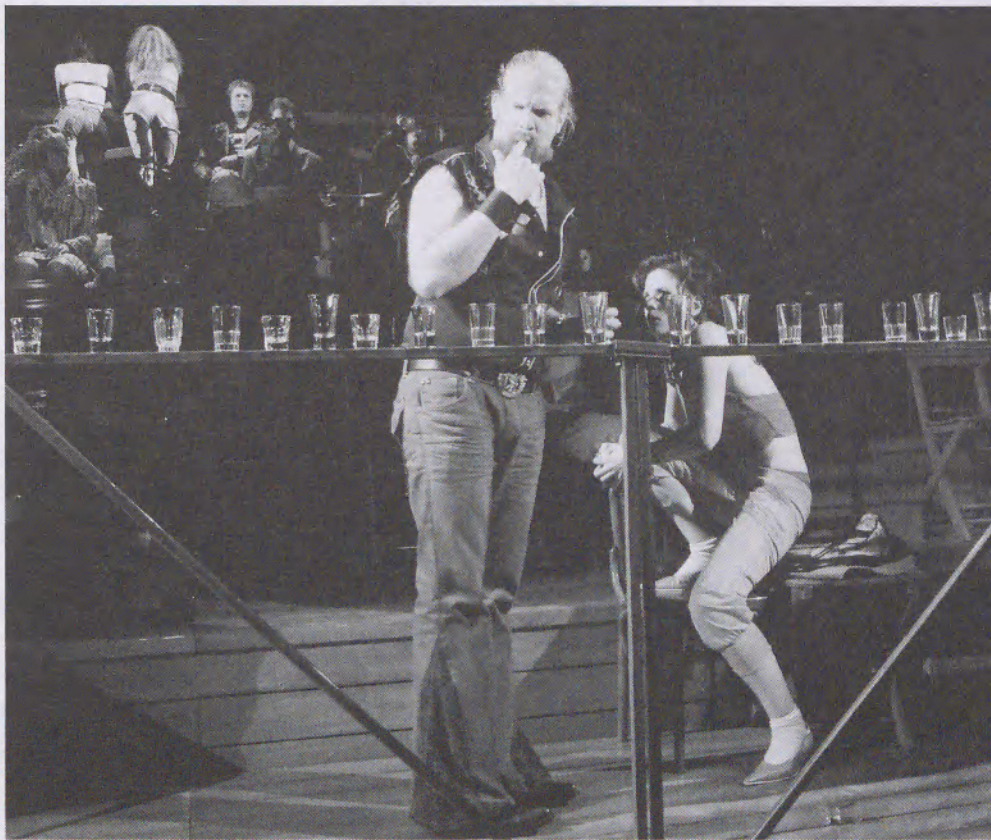
ÖDÖN VON HORVÁTH: KASIMIR ÉS KAROLINE

Néznak, néznek az ég felé az Oktoberfest zsivajos, lármás ünnepének résztvevői, de nem köti le figyelmüket a zepelin. Nemcsak sört csapolnak sokat, sorjáznak a röviditalok, szesz folyik a szájba, máshová is, hogy egyéb testnedvekről ne is beszéljünk.

Forgács Péter nyíregyházi rendezése határozottan felerősíti Ödön von Horváth darabjának kortársi hangsúlyait. Bár a cselekményt és a szerkezetet érintetlenül hagyták, a rendező és a dramaturg, Faragó Zsuzsa alaposan átformálta a szöveget: nem szorítottak a szokásos húzásokra, hangsúlyáthelyezésekre és átcsoportosításokra, hanem igen sok vendégszöveget is beemeltek az előadásba. Ezek egy része irodalmi alapanyag, más részük saját betoldás, esetleg pusztán obszcén kiszólás. Beavatkozásait a játék igazolja; Forgács a lehető legszélesebb társadalmi környezetet hozza színre a gazdasági vezetőktől az utcaseprőn át az alkalmi kurvákig.

Miközben a főbb szereplők karaktere legfeljebb módosul (általában egyszerűsödik, nyersebbé válik), addig a háttér, az alkoholmámoros közegben kavargó sokaság jelenléte sokkal hangsúlyosabb és fontosabb, mint a mű általam korábban látott előadásaiban.

Füzér Anni díszlete rikítóan piros (ami passzol a megjelenített forgataghoz), és éppúgy emelkedik, mint maga a nézőtér – vagyis tükörképszerűen képezi le azt. Ha úgy tetszik, magunkat látjuk pepitában vagy inkább csiricsáréban. A szintén Füzér Anni tervezte jelmezek mai szabásúak, ám jellegzetesen mai tárgyak, kellékek nem jelennek meg, vagy legalábbis nem kapnak hangsúlyt a színen: a mába helyezett történéseknek nem az aktualitása, hanem az érvényessége a fontos. Válság van, volt és lesz, lényegében majdnem mindegy, hogy a múlt század első feléről vagy napjainkról beszélünk – a különbség legfeljebb annyi, hogy mára megfogyatkoztak az illúzióink, ezért válik minden durvábbá, érdekesebbé, erőszakosabbá, értelműbbé. Az előadás leghatásos-

Olt Tamás (Szemes Franz) és
Molnár Mariann (Erna)

sabban ezt a lepusztulóban lévő, morális tartását mindinkább feladó, pohártól pohárig tántorgó közeget jeleníti meg. Forgács elismerésre méltó szakmai tudással mozgatja a nagy létszámú színészgárdát (a színlap huszonkilenc szereplőt számlál), a fellépők rendkívül pontosan, fegyelmezetten dolgoznak, az ensemble-játékból markánsan és jó ütemben válnak ki a szólók, duettek, tercettek, s még arra is marad rendezői figyelem, hogy mindenkinek jusson legalább egy-egy hatásos pillanat. Ezek egy része kifejezetten ötletes, változatosságot is hoz a játékba – ilyen például az a jelenet, melyben a történetet addig jobbára némán, csendes apátiában végigülő Közmunkásnak (Koblicska Kálmán) hirtelen nem valami szokványos szemetelés, hanem a főszereplők egy érzelmi kitörése következtében akad teendője, melyet szép lelkiismeretességgel el is végez.

Nagy Erzsébet felvételei

Széles Zita (Karoline) és Horváth Sebestyén Sándor (Schürzinger)

Talán ilyen pillanattól hiányzik több ahhoz, hogy ne csak átgondoltnak, mondandóját tekintve érvényesnek és egyes jeleneteiben erőteljesnek, hanem egészében átütőnek, felkavarónak és/vagy élvezetesnek hasson az előadás. Merthogy azt az alapműre jellemző változatosságot, mely a morális nivellálódást és ennek szellemi, fizikai leképeződését érinti, Forgács mintha kevésbé kívánná követni. A *Kasimir és Karoline* szereplői csak szavalnak a válságról, a néző ennek erkölcsi következményeit látja. S a morális csőd fokozatai a szövegben jóval változatosabbak, ugyanakkor nyilvánvalóbbak, mint a színpadon. Az érzékiség zúrzavarában, az ital mámorában, a minden mindegy állapotában, vagyis abban a reménytelenül lecsúszott, önnön piszkában fuldokló világban, melyet az előadás érzékletesen megteremt, óhatatlanul elmosódnak az árnyalatok: nemigen mutatkozik különbség Karoline ösztönös és céltalan, illetve Schürzinger nagyon is tudatos és átgondolt perspektívavágya, Kasimir reflektálatlan, illetve Szemes Franz reflektált semmittevése vagy akár Rauch és Speer egyformán aljas, de eltérő forrásból táplálkozó életfelfogása között. A kontrasztok (például Karoline függetlensége és Erna függősége között) ugyan nyilvánvalóbbak, de nem kapnak igazi hangsúlyt, mert a forgatag elnyeli ezeket is. Így aztán a színészi alakítások – ha részben eltérő eszközökkel is, de – egy irányban építkeznek. Külön-külön pontosan és többnyire hatásosan formált figurákat látunk ugyan – ilyen Széles Zita talán utolsó esélyét megragadni próbáló, érzelmileg senkihez nem kötődő Karolinéja, Avass Attila genetikailag vagy talán az alkoholtól eltompult, időnként ki-kitörő Kasimirja, Olt Tamás némán is erőteljes, lávaszerűen felfortyanó Szemes Franza, Molnár Mariann érzelmileg teljesen kiszolgáltatott, elázott, sodródó Ernája, Horváth Sebestyén Sándor önnön aljasságát észre sem vevő, egyszer talán tényleg főhadnaggyá avanzsáló Schür-

zingere, Dengyel Iván vadul kéjvágyó és hűvösen kegyetlen Rauchja, Tóth Károly kicsinyesen hiú, ostoba Speerje, vagy a csak egy-két jelenetben megvillanó szereplők közül Losonczi Katalin és Jenei Judit testüket áruba bocsátani próbáló lányalakjai, Szalma Noémi révedező Felszolgálónője és a már említett Koblicska Kálmán beszűkült figyelmű Közmunkása –, de a szerepformálások összessége meglehetősen egysíkúnak érződik. Sok a forte, kevés az árnyalat, az egyes kitörések, összezapások, fel-felforró monológok a színészi eszközök terén túlságosan is közel állnak egymáshoz.

Ráadásul a rendezői megoldások inkább erősítik, mint oldják ezt a monotóniát. Az olyasfajta játékosan ironikus ötletekre, mint a Közmunkás szemétszedése, kevés példát találunk. A szándékos didaxisra, a valóság nyers, direkt tálalására, az áthallások lefordítására annál többet. A legfontosabb és legproblematisabb az a jelenet, amikor az események csúcspontján csaknem valamennyi szereplő kiönti lelkét. Sorjáznak a kortársi keserűséget természetesen nem a horváthi szöveggel közvetítő rövid monológok. E kiemelten hangsúlyos, a fikciót másfajta fikcióvá átminősíteni próbáló jelenet legfőbb baja nem az, hogy – noha bántóan hamis hangok nem hallatszanak – itt azért egyértelműen érződik, ki színész a játszóközül, és ki nem az. Komolyabb problémát jelent, hogy a korábbi direkt megoldások miatt semmilyen kontraszthatás nem érvényesülhet; nincs mitől elemelkedni, nincs mit ütköztetni, nincs mit átminősíteni. S a gondok, a vágyak banalitásán sem lepődünk meg az addig látottak okán. Így a jelenet csak abban az értelemben csúcspont, hogy benne hosszabban, még prózaiban és még didaktikusabban fogalmazódik meg mindaz, amit már addig is láttunk.

Van egy másik fontos és akár szimbolikusan is értelmezhető képe az előadásnak, melyben a szereplők egy része röviditalok hosszú sorának gyürkőzik neki. Nem versenyt isznak, legfeljebb önnönmagukkal versenyeznek, határaikat próbálgatván. Valami ilyesmit csinál Forgács Péter is; telíti és lázasan üríti a poharakat, ritkán látható kedvvel és erővel. Kár, hogy a poharak – egyelőre – túlságosan hasonlítanak egymáshoz...

ÖDÖN VON HORVÁTH: KASIMIR ÉS KAROLINE (Móricz Zsigmond Színház, Nyíregyháza)

Fordította: Gáli József. **Dramaturg:** Faragó Zsuzsa.

Látvány: Füzér Anni. **Segédrendező:** Fülöp Angéla.

Rendező: Forgács Péter.

Szereplők: Avass Attila, Széles Zita, Horváth Sebestyén Sándor, Olt Tamás, Molnár Mariann, Dengyel Iván, Tóth Károly, Losonczi Katalin, Jenei Judit, Petneházy Attila, Fellingner Domonkos, Gerle Andrea, Balogh Gábor, Kameniczky László, Kertész Zsolt, Kovács Péter, Pásztor Pál, Koblicska Kálmán, Szalma Noémi, Bajusz Emőke, Csontos Noémi, Harsányi Zoltán, Hegymegi Máté, Majoros Angéla, Marcsinák Anikó, Somogyi Nikolett, Vámosi Gergely, Vámosi Judit, Vámosi Máté.